

Hyvät perheet ja pahat pojat

ANALYYSI ILTA-SANOMIEN
HEINOJEN SURMA -UUTISOINNISTA

Neljä espooalaista 16–18-vuotiasta nuorta surmasi yhteistuumiin Martti ja Elise Heinon elokuussa 2001. Surmasta tuli mediatapahtuma, joka ei ole vieläkään ohi. Riihimäen käräjäoikeuden kesäkuussa langettamista murhatuomioista on valitettu ja ne ovat parhaillaan Kouvolan hovioikeuden käsittelyssä. Laajan julkisuuden saaneessa murhassa on ollut useita keskusteluvaiheita. Ensimmäisessä vaiheessa, surmien juuri tapahduttua, etsittiin tekijöitä – ollenkaan aavistamatta että kyse olisi nuorista, kuten pari kuukautta aikaisemmin tapahtuneissa Keravan surmissa. Elise Heinon tuskainen soitto hätäkeskukseen ja ruumiiden katoaminen olivat itsessään riittävän kiinnostavia tekemään surmista iltapäivälehtien pääuutisen siihen asti kunnes varsinainen uutispommi laukesi. Keskustelun toisessa vaiheessa, tekijöiden henkilöllisyyden, nuoren iän ja perhetaustan selvittyä, kysymykseksi nousi, miksi ihmeessä ”hyvien perheiden” pojat surmasivat.

Tässä katsauksessa tutkin niitä taustaoletuksia, jotka kulkevat vaitonaisia Heinojen surmaa käsittelevien artikkelien marginaaleissa. Tarkastelen sitä, kuinka tekstit asemoivat lukijan, teon ja tekijät, ja ennen kaikkea sitä kuinka tekstit yrittävät tehdä Heinojen surmasta ymmärrettävän ja vastata kysymykseen miksi juuri nämä pojat surmasivat pariskunnan. Lukija on tässä kohdassa ymmärrettävä kenenä tahansa, sinuna, minuna ja meinä, jotka näitä juttuja luemme ja joille niitä kirjoitetaan. Puhun siis tekstin sisään rakentuneesta mallilukijasta, jolle jutut on kirjoitettu ja jonka oletetaan tulkitsevan tekstin tietyllä tavalla. (Eco 1994, 10–17) Tämä lukija asetetaan sille puolelle yhteiskuntaa, jonka edun nimissä rikolliset teot on lailla kielletty. Rikos on uhka järjestykselle, turvallisuudelle ja oikeudenmukaisuudelle, jotka kansalaisille pyritään laeilla takaamaan. Lukijan oletetaan kuuluvan siis niihin, jotka paheksuvat rikoksia. Toiseksi lukijalla oletetaan olevan tietynlainen käsitys rikoksen *tekijöistä*. Tehdessään lainvastaisia asioita rikollisesta tulee moraalisesti arveluttava henkilö. Hän ei vain tee rikollisia tekoja, vaan on olemuksellisesti rikollinen. Tietenkään jokainen lainrikkoja ei kuulu tähän kategoriaan. Esimerkiksi ylinopeutta ajavia ei yleisesti ottaen pidetä erityisen pahoina ihmisinä, koska yksi jos toinenkin meistä silloin tällöin ajaa ylinopeutta. Rikokseen liittyen paha ihminen onkin sellainen, joka tekee jotain sellaista mitä me emme itse *voisi* tehdä. Koska rikollinen ylittää tämän rajan, hän ei enää ole ”yksi meistä” vaan jotain hirviömäistä, ulkopuolista. Lukija ei paheksu vain tekoja vaan myös niiden tekijöitä.

Heinojen surman tapauksessa nämä paheksuttavuuden ulottuvuudet, tekojen paheksunta ja tekijöiden paheksunta, joutuvat ristiriitaan keskenään. Murha on selkeästi paheksuttava teko. Sen sijaan Heinojen surmaajissa ei surmateon unohdeta ole paheksuttavaa. He eivät poikkeakaan meistä millään tavalla, he eivät ole ul-

kopuolisia, Muita tai Toisia, joiden teot voisi yksinkertaisesti selittää sillä, mitä he ovat, kuten esimerkiksi saatananpalvojen tapauksessa. Tässä katsauksessa väitän, että juuri tämä jännite strukturoi Heinojen surma -kirjoittelua ja selittää tapauksen saaman poikkeuksellisen laajan huomion. Kun hyvien perheiden aivan tavalliset nuoret murhaavat kylmäverisesti, yhteisön eetos hyvistä ja pahoista ihmisistä särky. Särkymistä seuraa sirpaleiden kokoaminen ja yritys paikata särö. Juuri tästä paikkailusta surmakirjoittelussa on syvätasolla kyse.

Teoreettinen lähtökohta: Me ja Muut

Keskeinen teoreettinen lähtökohtani on perustava yhteiskunnallinen jaottelu Meihin ja Muihin. Sen taustalla on strukturalismin uranuurtaja Claude Lévi-Straussin korostama binaaristen oppositioiden tärkeys yhteisöllisessä merkityksenannossa (Lévi-Strauss 1964, 37–39). Zygmunt Baumanin mukaan Me on sosiaalinen kategoria ihmisryhmälle, jolla on samanlaiset tavat, ajatusmaailma sekä toimet, joihin puhuja itse identifioituu. Muut puolestaan edustaa ryhmää, jonka puhuja kokee vieraaksi, toiseksi. Sosiaalisena ryhmänä toinen on pelottava ja arveluttava, eikä sen toimia pidetä hyväksyttävänä (Bauman 1997, 55)¹. Syntyy jako *Meihin ja Muihin*².

Samaa teemaa käsittelevän Stuart Hallin mukaan Meidän ja Muiden vastakkainasettelu tuottaa kaksi subjektipositiota, joihin jokaisen on asemoitava itsensä. (Hall 1999, 99–100). Näin myös puhuttaessa rikollisuudesta tuottaa puhuja itsensä rikollisuuden tai järjestyneen yhteiskunnan edustajana. Mediaa kiinnostavien rikollisten kertomukset ovat nykyisessä media-avaruudessa harvinaisuuksia jo käytännönkin syistä, sillä kiinni otettuja tai pidätettyjä ei pääse haastattelemaan. Rikollisista ja rikollisuudesta lehdissä kertovatkin useimmiten poliisit tai muut viranomaiset. (Hall 1987; Sacco 1995, 146). Tässä puheessa järjestäytynyt yhteiskunta projisoi rikollisen vastakohtakseen, pahaksi, tuomittavaksi ja tyrmään heitettäväksi.

Me ja Muut ovat kuvitteellisia yhteisöjä, jotka voivat pitää sisällään heterogeenisiäkin aineksia. "Meidän" joukkoomme voi kuulua pappeja ja ateisteja, vasemmistolaisia ja porvareita. Ryhmien luominen vaatii hetyntöntöä ja sitkeää saarnaamista yhteisyydestä ja vastaavasti vastakkaisen todistusaineiston kieltämistä ja leimaamista vääräksi tai yhdentekeväksi. (Bauman 1997, 57) Me-ryhmän sisäinen yhtenäisyys joutuu koetukselle tilanteissa, joissa sen jäsenet toimivat kuin Muut.

Yhtenäisyys joutuu koetukselle myös sellaisten väliryhmien takia, jotka eivät selkeästi asetu Meidän tai Muiden puolelle. Mary Douglas luonnehtii näitä ryhmiä järjestelmän saasteeksi (*pollution*). Saaste on sopimaton ryhmä, jonka edustajat on saatava asetettua joko Meidän tai Muiden puolelle järjestyksen ylläpitämiseksi. Esimerkiksi hiekka on saastetta lojuessaan makuuhuoneen lattialla. Kun se siirretään puutarhaan, se on paikallaan, eikä se häiritse meitä. Saaste on muiden ajattelun kategorioiden rajoja ja erotteluita sotkeva kategoria. Se vahingoittaa arvojärjestystä, joka tietyssä kulttuurisessa järjestelyssä ilmaistaan. (Douglas 1975, 51) Kategoriat ovat kulttuurissa perustavanlaatuisessa asemassa, sillä ne mahdollistavat ajattelun ja toiminnan ilmaisemalla oikeat toimintatavat sekä tavat esittää ja havaita. Toisaalta ne ovat avaimia myös toisten toiminnan ymmärtämiseen ja ennakoimiseen (Jayyusi 1984, 52).

Saaste on häiriötila kulttuurin katsantokannassa, joka vakiintuneiden kategorioiden näkyväksi tekemisen kautta ohjaa entistä selkeämpien erottelujen tekemiseen, koska kulttuuri ei siedä monimerkityksellisyyttä (*ambiguity*). "Monimer-

kityksellisyuden välttäminen, kulttuurinen syrjintä ja erottelut sekä kulttuurinen paine samanlaisuuteen osoittavat, että kulttuurit eivät siedä monimerkityksellisyttä... Yhteisön jakama kulttuuri painostaa kulttuurin jäseniä toimimaan ja ajattelemaan samoin.” (Douglas 1966, 53) Douglasin mielenkiintoisin esimerkki saasteesta on yhteisön sisällä tapahtuva murha. Douglasin mukaan murha, jossa murhaaja ja uhri kuuluvat samaan yhteisöön tasavertaisina jäseninä, joita yhteisön säännöt yhtäläisesti suojelevat, koetaan vaikeaksi tuomita. Vaikeus johtuu siitä, ettei omaan kulttuuriin kuuluvaa murhaajaa voida pitää pahana ja siten kelvollisena tuomittavaksi. Tällöin murha selitetään yleensä murhaajan epäonnisuudella tai epäonnistumisella tai ulkoisella syyllä. Myös Minna Nikunen (2001) huomauttaa tästä: ennakkokäsityksellä tekijän kuulumisesta tiettyyn ryhmään on ratkaiseva vaikutus siihen, pidetäänkö tekijää rikollisena tai esimerkiksi mielenvikaisena ja edelleen, miten henkilö kategorisoidaan lehden palstalla.

Jatkossa nähdään, kuinka Ilta-Sanomien Heino-kirjoittelussa hyvälle perheelle annetaan tiettyjä ominaisuuksia sekä tehtävä, joka paljastuu yhteiskuntakelpoisten ihmisten kasvattamiseksi. Hyvä perhe kyseenalaistuu, kun se epäonnistuu tehtävässään. Kyseenalaistuminen on välttämätöntä, sillä tehtävänsä kautta määrittynyt hyvä perhe ei epäonnistuttuaan ole entisensä. Alkaa kamppailu, jossa vastakkain ovat hyvä perhe ja paha perhe. Kiistan alla on hyvä-paha, Me-Muut-jaon olemassaolon oikeutus. Hyvän perheen kuvitteellinen kategoria osoitetaan valheelliseksi, mistä seuraa kriisi, kun sen varassa operoivien toimijoiden on yhtäkkiä mietittävä tilannetta uudelleen. Hyvä perhe ei välttämättä riitäkään puskuriksi rikollisia houkutuskeinoja vastaan. Heinojen surma on kriisin paikka käsityksellemme hyvästä perheestä, sillä se pakottaa kysymään, miten on mahdollista että hyvän perheen lapset tappavat.

Pyrin osoittamaan ensinnäkin sen, että tällainen vastakkainasettelu jutuista todellakin löytyy. Toiseksi tarkastelen tätä kautta esiin nousevia diskursseja sekä positioita, joita diskurssit tuottavat lukijalle ja poikien perheille. Tutkimuskysymykseni on, kuinka Ilta-Sanomien murhauutisointi ilmentää ja uusintaa erilaisia strategioita ratkaista ristiriita, joka syntyy kun Meihin kuuluvat yksilöt ovat rikkooneet meistä Meitä tekeviä sääntöjä. Nämä strategiat näkyvät ennen kaikkea tavassa, jolla surmaajista ja heidän perhetaustastaan puhutaan. Huomion kohteena ovat ne kosketuspinnat, joilla erilaiset määritelmät hyvästä perheestä kohtaavat ja taistelevat oikeutuksestaan uutistekstissä. Tarkastelen puheääniä; niitä merkityksiä, joita eri puheäänit luovat sekä puheäänien asemoivia funktioita. Lopuksi tutkiskelen näitä diskursseja ja positioita laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissä tarkastelemalla sitä representaatiovaruutta, jonka tekstit yhteiskunnassamme luovat.

Käytetty aineisto

Aineistoksi on valittu Ilta-Sanomien kirjoittelu 30.8.2001. Edeltävänä päivänä poliisi oli julkistanut tiedon epäiltyjen kiinnijäämisestä. Vaikka surmaajien persoonista kirjoitettiin lopulta vielä vuosi surmien jälkeen, tämän tekstin tarkoituksien kannalta kuitenkin juuri kyseisen päivän kirjoittelu on kiinnostavaa. Ensinnäkin se on ensimmäisenä surmaajien persoonia käsittelevänä juttukokonaisuutena myöhempien juttujen kysymyksenasettelua määrittävä. Myöhemmässä kirjoittelussa taustalla on ensimmäisten juttujen antama vaikutelma, johon uusia tietoja peilataan ja arvioidaan.

Toiseksi tämä vaihe on mielenkiintoinen sen takia, että kokonaisuuteen kuuluu useita asiantuntijaastatteluita. Ilta-Sanomien etsii asiantuntijoita jututta-

malla surmien herättämiin kysymyksiin niitä vastauksia, joita poliisi ei tutkinnalista syistä voi antaa ja jotka kuten useimmassa rikosjutussa, tulevat tarjolle vasta esitutkintapöytäkirjojen julkiseksi tulon ja oikeudenkäynnin alkamisen myötä. Statuksensa nuorison tai rikollisuuden tuntijoina ansainneet asiantuntijat antavat mielipiteitään motiiveista ja ovat siten määrittämässä tapaa jolla surmaajista puhutaan. (Hall ym. 1987, 68; Welch ym. 1997, 475–476).

Kolmas syy aineiston valintaan on puhtaasti tekninen. Aineisto on riittävän laaja vastaamaan sille asetaviin kysymyksenasetteluihin ja toisaalta tämän katsoituksen tilan rajoissa aineisto ei voisi juuri suurempi olla.

Miten Heinojen surmaajia luonnehditaan?

IS:n ensimmäinen artikkeli alkaa surmaajien luokitteluksella pojiksi. 16-18-vuotiaat ihmiset eivät siis ole nuoria, vaan poikia. Määrittely on ristiriitainen. Ikänsä perusteella "pojat" varmasti olisivat nuoria. Toisaalta poika on pehmeämpi termi kuin nuori. Nuoruus on kapinallinen vaihe elämässä ja siihen odotetaan kuu-luvan rajojen kokeilua ja rikkomista.³ Vaikuttaa siltä, että poikanimitystä käytetään tarkoitushakuisesti lukijan herättämiseksi. Yllätyspaljastus surmaajien iästä on suurempi yllätys, kun tekijä on nuorta nuorempi, poika siis lapsi. Nuorisolle rettelöinti kuuluu, lapsille ei.⁴

Juttu on otsikoitu "Pojat katsoivat etsintöjä vierestä". Otsikko on omiaan herättämään närkästyneitä kysymyksiä. Minkälaiset ihmiset tyynesti katselevat tappamiensa henkilöiden ruumiiden etsintää? Jutussa kerrotaan, että "poikien kylmäpäisyyttä kuvaa se, että he katselivat maanantai-iltana vierestä kuinka useat poliisipartiot haravoivat Mankkaanportin ostoskeskuksen takana olevaa joutomaata". Sen lisäksi että poikia luonnehditaan kylmäpäisiksi, vaikutelmaa kylmäpäisyydestä vahvistaa myös toteamus useiden poliisipartioiden "haravoinnista" – pojat antavat poliisin tehdä turhaa työtä (ruumiit oli heitetty mereen) ja toisekseen, pojat eivät pelkää lähelläkään olevaa poliisia. Tämän lisäksi pojat ovat viettäneet aikaa Mankkaanportilla muun nuorison kanssa surmien jälkeenkä. Myöhemmin jutussa vielä kerrotaan poikien avoimesti jopa keskustelleen Heinojen surmista, käyttäytyneen normaalisti, soitelleen ystävilleen ja kavereilleen. Näillä tiedoilla on vähän uutisarvoa, mutta paljon sokkiarvoa. Kertomus poikien paluusta normaaleihin arkirutiineihin vahvistaa kuvaa kylmäpäisistä tappajista. Meihin kuuluva, sellainen ihminen kuin oletettu lukija, katuisi tai olisi edes paniikissa.

Kun surmaajat on ensin luokiteltu pojiksi, seuraavaksi heistä kerrotaan, että he ovat "ns. hyvistä perheistä". Ilmaisu on monitulkintainen. Vihjaako juttu, että hyvä perhe on jo sinänsä kyseenalainen kategoria? Toinen vaihtoehto tulkita ilmaisu on se, että kategoriaa hyvä perhe ei kyseenalaisteta yleisesti, mutta että poikien perheet eivät voi olla hyviä, koska niiden lapset ovat surmaajia. Seuraavassa lauseessa kerrotaan, ettei pojilla ole aikaisempaa rikostaustaa, mikä tuntuisi vahvistavan jälkimmäistä tulkintaa; ainakaan hyvien perheiden lapset eivät ole surmaajia, eli jossain vaiheessa (ennen surmia) perhe olisi ollut hyvä. Toista tulkintaa puoltaa myös se, että ns. -etuliite tipahtaa myöhemmin pois. Ainakaan niin tärkeänä ei pidetä kriittistä suhtautumista epämääräiseen hyvän perheen käsitteeseen, että liitettä kuljetettaisiin koko ajan mukana.

Nuorista rikollisista saavat tässä jutussa kertoa ennen kaikkea "tytöt" eli nimettöminä esiintyvät nuoret, jotka "ovat useiden vuosien ajan tunteneet poikaryhmän sekä koulusta että Mankkaanportilta". Toimittaja kertoo poikien osallisuuden surmiin tulleen tytöille "hurjana yllätyksenä". Tyttöjen mukaan pojilla ei ollut väkivaltaisia taipumuksia. Heidän suullaan toimittaja kertoo poikien olleen

varakkaista perheistä, mutta ei leveilijätyyppejä. Heidän arkisuuttaan kuvataan sillä, että muutamia vuosia sitten kännyköiden vertaileminen oli pojille tärkeää – tavalliset pojathan puuhailevat sellaista.

Kaiken kaikkiaan jutusta nousee pintaan kaksi ristiriitaista diskurssia, joilla on myös eri puhujat. Toimittajan diskurssia voisi luonnehtia *kylmäverisyysdiskurssiksi* (kd). Epäsuorassa kerronnassa pahuus nousee etualalle poikien ajanviettoa surman ja kiinnittämisen välillä kuvaavissa kappaleissa. Niissä paino on kylmäverisellä toiminnalla, josta puuttuvat inhimillisyyden merkit, kuten kiinnijäämisen pelko ja katumus⁵. Myös juttuun haastateltuja tyttöjä lainataan suoraan pisimmin juuri näissä kohdissa vahvistamassa tätä diskurssia. Esimerkiksi Fairclough (1997, 204–205) ja Jokinen (1999, 135) ovat todenneet, että suoraa todistajan lausuntoa tai todistusta käytetään nimenomaan vahvistamaan jotain tiettyä näkemystä. Ideana on jo 1970-luvulla empiirisessä tutkimuksessa tehty huomio ns. objektiivisuuden strategisesta rituaalista, jonka mukaan toimittaja voi perustella juttunsa objektiivisuutta vetoamalla siihen, että jutussa on haastateltu useita ihmisiä sen sijaan että toimittaja olisi esittänyt omia mielipiteitään. Samalla toimittaja voi kuitenkin valita, mitä lausumia haastattelutilanteesta juttuunsa valitse sitaateiksi. Myös faktoilla on rituaalinen rooli. Ne esitetään kiistämättöminä tosi-seikkoina, jotka vastaansanomattomuudessaan ovat objektiivisia. (Tuchman 1972) Tässä valossa merkityksellistä onkin se, että tytöt itse eivät jutussa luonnehdi tekoa kylmäveriseksi vaan yllätykseksi. Kd:n puhujaksi jää toimittaja ja sitä kuljetetaan sellaisten faktojen kautta kuten ”pojat seurasivat etsintöjä”. Tytöt kyllä vahvistavat toimittajan diskurssia suorissa lainauksissa poikia kuvaavalla kerronnallaan, mutta eivät tee kuitenkaan arvostelmaa poikien toiminnan luonteesta.

Toista diskurssia kutsunkin *yllätysdiskurssiksi* (yd) ja sen puhujina ovat erityisesti tytöt, joita toimittaja lainaa sekä epäsuorasti että suorasti. Diskurssin pohjavireenä on poikien teon aiheuttama yllätys. Hyvistä pojista ei olisi voinut uskoa, että he tekisivät pahaa. Yllätysaspektia vahvistaa tyttöjen kertomus poikien tavanomaisuudesta, kännykkäkiinnostuksesta ja normaalista käyttäytymisestä sekä aikaisemmasta väkivallattomuudesta ja harrastuksista. Kaikkea tätä vasten surmat vaikuttavat ”hurjalta yllätykseltä”. Yd on tässä artikkelissa vielä hajanainen määrä lausumia siitä sun tästä; toimittaja ei kuitenkaan millään tavalla tuo esille sitä, että surma olisi ollut yllätys. Yllätyksellisyyttä voitaisiin tuoda esiin muutenkin kuin suoraan nimeämällä. Tekoa voitaisiin kutsua käsittämättömäksi tai esimerkiksi uskomattomaksi, kuten myöhemmissä artikkeleissa tehdään. Tällainen tunteen ilmaisu puuttuu toimittajan rituaalisen asiallisesta tekstistä.

IS:n lähtöjutun puheäänäet eli ”tyttöjen” ja toimittajan diskurssit ovat siis ristiriitaisia keskenään. Tyttöjen diskurssi on armollinen; se ei suostu pitämään poikia pahana ja kieltäytyy uskomasta teon kylmäverisyyttä. Toimittajan diskurssi on syyttävä; se leimaa pojat tappajiksi. Vyöryttämällä kylmiä faktoja se ilmoittaa, ettei teko ollut yllätys.

Samana päivänä (30.8.) Ilta-Sanomissa on seitsemän Heinojen surmaa koskevaa juttua, joista kuudessa viitataan poikien perhetaustaan. Lehdessä seuraava poikia käsittelevä juttu on ”Elise Heino pyysi murhaajilta apua”, joka vahvistaa kd:ia. Juttu luettelee faktoina, että surma oli suunniteltu ja toteutettu huolellisesti. Surmaa luonnehditaan raa’aksi – ja poikia epäilläänkin ”rikoksista raskaimmasta eli kahdesta murhasta”. Nämä luonnehdinnat kiinnittyvät voimakkaasti jutun kahden toimittajan puheeseen. He rekonstruoivat tapahtumat, kertomatta kuitenkaan lähteitään. Jutun viimeisen alaotsikon alla päästään jälleen poikien henkilökuvaa. Surman kerrotaan järkyttäneen uhrien omaiset ja epäiltyjen perheet, mutta lähteitä ei taaskaan mainita. Epäselväksi jää, onko IS puhunut heidän kanssaan, vai onko poliisi kertonut heidän tuntemuksistaan.

IS:n toimittajat luonnehtivat poikien tekoa seuraavasti: "Pojat toteuttivat teoksensa kuin paatuneet ammattilaiset, kylmäverisesti, etukäteen suunnitellen ja harkiten... On harvinaista, että tällaisen rikoksen taustalta löytyy joukko nuoria, hyvistä perheistä olevia espoolaispoikia, joilla piti olla kaikki lähtökohdat hyvin". Kyseinen tekstin kohta tiivistää hyvin edellä esittämäni kaksi diskurssia, ja tuo niihin jotain lisää. Yd:n yllätysaspekti tarkentuu tässä kohdassa; yllätys ei johdu surman kylmäverisyydestä, vaan siitä että pahat pojat ovat hyvistä perheistä. Yd:iin liittyy myös heti aluksi mainitsemani pojittelu. Nuorten "poikuus" lisää yllätystä entisestään. Nuorille sattuu ja tapahtuu, mutta pojat ovat vielä lapsia, jotka ehkä tekevät "poikamaisia" kolttosia, mutta eivät koskaan raakoja rikoksia. Pojat surmaajina on vielä hämmäntävämpää kuin nuoret surmaajina.

Yd ja kd muodostavat mielenkiintoisen vastakohtaparin kertoessaan todellisuudesta kahta eri tarinaa. Yhtäällä ovat kylmäveriset surmaajat, toisaalla hyvät perheet. Diskurssit ovat kuin kolikon kaksi puolta. Niiden välillä on jotain, mikä estää pintoja koskettamasta toisiaan. Väliin tulee perustavaa laatua oleva ristiriita, hyvän muuttuminen pahaksi ilman selitystä. Toimittajat vahvistavat tätä ristiriitaa edelleen kahdella suoralla lainauksella juttua tutkivalta KRP:n rikosylikomisario Harri Rahikalta. Rahikka saa antaa viimeisen sinetin: "Tämä on Suomen rikoshistoriassa aivan vertaansa vailla oleva rikos tekotavaltaan, epäiltyjen iän suhteen ja kun tämä oli vielä harkittu homma. Tämä on traaginen kaikin tavoin, uhrien ja heidän omaisten kannalta sekä myös tekijöiden ja heidän läheistensä kannalta."

Myös Rahikka viittaa näin yhtäältä teon hurjaan luonteeseen (kd), tosin faktojen, ei adjektiivien kautta. Toisaalta hän viittaa tragediaan ja muille aiheutuneeseen suruun; kukaan ei olisi voinut kuvitella että näin kävisi (yd). Rahikan sanavalinta tragedia liikkuu näiden diskurssien kentällä sujuvasti: antiikin tragediahan oli vakava näytelmä, jossa sankari taistelee korkeampaa voimaa vastaan surullisin lopputuloksin. Juuri tästä tuntuu olevan Heinojen surmanäytelmässäkin kyse: Tarinan alussa pojat ovat sankareita, hyvien perheiden poikia, joilla on hyvät lähtökohdat tulla yhteiskunnallisesti hyviksi kansalaisiksi, mutta joille tapahtuu matkalla jotain, ja joiden matka päättyy surullisesti vankilaan. Miksi hyvä muuttui pahaksi? IS kysyy tätä asiantuntijoilta.

Ennen asiantuntijalausuntoja IS:ssa on kuitenkin vielä kaksi juttua, joissa pojista kerrotaan. Ensimmäisen otsikko on "Tänne Heinot ammuttiin" ja juttu käsittelee surmapaikkaa. Juttuun on haastateltu surmapaikan lähellä asuvia. "Kyläläiset" vahvistavat tarinaa hyvästä perheestä kertomalla heidän hienoista autoistaan ja toisaalta siitä että he ovat "fiksua väkeä... nuoretkin ovat aina tervehtineet, tapahtumasta järkyttynyt nainen huokaa". Yd on voimakkaasti läsnä tässäkin lausunnossa, näillä pojilla asioiden piti olla kunnossa, mutta jokin meni mönkään.

Toisen jutun otsikko kuuluu "Pojat tulivat hyvistä perheistä" ja juttu on laaja reportaasi poikien perhetaustasta. Tässäkin jutussa kerrotaan poikien olevan "ns. hyvistä perheistä". Tällä kertaa hyvää perhettä määritellään tarkemmin kertomalla poikien vanhempien olevan korkeasti koulutettuja ja hyvin toimeentulevia. Lisäksi kerrotaan heidän asuvan Mankkaalla, joka on "rauhallinen omakotitaloista muodostuva asuinalue". Yksi pojista asuu jopa Matinkylässä "arvokkaalla omakotitaloalueella", "yli kahden miljoonan markan arvoisessa kaksikerroksisessa omakotitalossa". Allaan tällä pojalla on "arvokas urheilullinen saksalaisauto". Ja naapurissa asuva saa kertoa, että "täällä asuu tällaista korkeampaa keskiluokkaa ja johtajatasen porukkaa, vaikei tämä aivan Westend ole". Alue on siis hyvä, vaikka ei ihan paras.

Faktualisointi on yksi uskottavuuden lisäämiseksi käytetty strategia. Faktuaali-

nen kuvaus on vakuuttavan retoriikan muoto, joka pyrkii tuottamaan itsensä puhtaana kuvauksena kertomalla kuinka asiat todella ovat. Fakta esittää itsensä totena todellisuuden kuvana, joka on ymmärrettävissä vain yhdellä tavalla. (Jokinen 1999, 129) Esimerkiksi pari sataa ja 200 euroa voivat tarkoittaa samaa rahausummaa, mutta pari sataa jättää enemmän tulkinnan varaa summan suuruudesta ja on siten vähemmän vakuuttava. Luettelemalla faktoja jutussaan toimittaja yrittää osoittaa, että tietää mistä puhuu. Tässä jutussa faktualisoinnilla vahvistetaan hyvän perheen uskottavuutta: kahden miljoonan talo on osa sitä hyvän perheen diskurssia, joka tässä artikkelissa nousee esiin. Muita naapureita, jotka kaikki esiintyvät nimettä, haastateltaessa faktualisoiomisstrategia toistuu. Poikien harrastukset ja naapurien luonnehdinnat heidän käytöksestään ja luonteestaan vahvistavat hyvän perheen muotokuva. Heidän on ensin kerrottu olevan hyvistä perheistä; sen jälkeen luetellaan faktoja. Niiden funktio puolestaan on vakuuttaa lukija siitä, että pojat todella ovat hyvistä perheistä. Hyvä perhe alkaa surmaaja-poikien kuvausten kautta hahmottua varakkaana, urheilullisena ja hyvin käyttäytyvänä. Sen jäsenet ovat reippaita ja ulospäinsuuntautuneita.

Lukijan positiointi Heino-kirjoittelussa

Kiinnostavaa naapurien lausunnoissa on niistä huokuva tavallisuuden ilmapiiri. Pojista saa naapurinpojan vaikutelman, kun heidän kerrotaan harrastavan taval-lisia asioita, skeittausta, jääkiekkoa ja salibandyä. Heidän tiedetään juttelevan ja käyttäytyvän normaalisti. Yksi naapureista huomauttaa erikseen, että tässä taval-lisuudessa tapahtui muutos, kun ”noin kaksi kuukautta sitten nuorukaisen ulko-asu muuttui rajusti”. Myös poikien rajusta juhlinnasta joku naapuri kertoo. Täl-laiset viittaukset kuuluvat jo toiseen repertuaariin. Niillä vihjataan, että kaikki ei ollutkaan ihan niin tavallista.

Mikä rooli näillä viittauksilla epätavallisuuteen sitten on? Niillä saattaa olla draamallinen tehtävä; niiden voidaan ajatella antavan esimakua tulevasta tappa-juudesta. Diskurssianalyttisesta näkökulmasta epätavallisuus näyttäytyy toisessa valossa. Se rakentaa käsitystä pojista ihan tavallisina poikina. Epätavallinen käytös raportoidaan läpi jutun poikkeuksena säännöstä. Naapurit korostavat poikien tavallisuutta ja kertovat poikkeamista edelleen hämmentyneeseen sävyyn. Juh-linnasta kertova toteamus mitätöidään toteamalla, että ”sehän on ihan tavallista nuorille”. Ulkoasun muutoksesta alkava kommentti alkaa ”Sen muistan, että”, mikä muistuttaa lukijaa siitä, että muuta outoa naapuri ei tässä pojassa koskaan nähnytään.

Miten tämä positioi.lukijan ja pojat perheineen? Poikien positio on selvä, he ovat hyvän perheen vesoja, jotka ovat tehneet jotain väärää ja liukuneet kohti pahaa, vieden perheensä mukanaan. Mutta entä lukija? Mihin kohtaan hyvä-paha-akselia hän sijoittuu? Luonnollinen vastaus on hyvän pää moraaliakselia. Lukijan on helppo samaistua tavallisuuden hyvyyteen; kenen tahansa lapset harrastavat ja käyttäytyvät hyvin, kenelle tahansa olisi suuri järkytys, että oma lapsi paljastui-si surmaajaksi. Pojat perheineen kuuluvat Meihin.

Väitteeni oli siis, että pojat perheineen kuuluvat Meihin tai tarkemmin sanot-tuna kuuluivat ennen surmia. IS:n teksti tosin avaa mahdollisuuden myös toisen-laiselle tulkinnalle. Toinen tulkinta voisi olla, että poikien perheet olivat jotain lukijoiden perheitä parempaa. Artikkelissa voisi nähdä keskiluokkaisen katkeran näkemyksen yläluokasta, jolle on mukavaa nauraa tai jota on ainakin mukavaa päivitellä, kun sen piirissä sattuu mokia. Yllä viimeisimpänä arvioidun tekstin kohdalla tämä tulkinta on ihan relevantti. Sitä ei mitenkään korostetusti tuoda

esiin, mutta iltapäivälehtimäiseen "pienen ihmisen puolella" -eetokseen se sopii. 30.8. IS:ssä herroja pilkkaava diskurssi jää vain yhden jutun avaamaksi tulkintamahdollisuudeksi. "Ihan tavallisia" toistuu artikkelissa niin monta kertaa, että poikien perhetaustaan on helpompi samastua kuin kokea siitä eroavansa.

Artikkeli tuottaa perheen hyvyyttä kertomalla niistä faktoista, jotka kuvaavat heidän menneisyyttään. Tämä tuotos syntyy stereotyyppioihin vetoamalla: harrastuneisuus, hyväkäyttöisyys ja varakkuus kuuluvat niihin ulkoisiin määritelmiin, joita hyvälle perheelle tekstissä annetaan. Jatkossa toki asiantuntija kertoo, että nämä eivät vielä takaa onnellisuutta ja perheen hyveellisyyttä, mutta tästä myöhemmin lisää. Olennaista on jutun tarjoama *mahdollisuus samastumiseen*. Juttu pyytää lukijaa pohtimaan omaa perhettään ja kysymään, voisiko näin käydä meillä.

Jos tulkinta poikien perheiden tuottamisesta Meinä hyväksytään, päästään kiintoisien kysymysten äärelle. Kylmäverisyysdiskurssi on mitä suurimmassa ristiriidassa sen kanssa, että pojat olisivat Meitä. Meihin ei voi kuulua kylmäverisiä tappajia, koska tappaminen on väärin ja epänormaalia, kun taas Me olemme oikeassa ja normaaleita. Näin yd muodostuukin jonkinlaiseksi välittämiskurssiksi tässä ristiriidassa. Jos meidän joukkoomme kuuluukin kylmäverinen tappaja, se on "hurja yllätys", kuten pojat tuntevat tytöt ensimmäisessä IS:n artikkelissa toteavat. Tätä selittämään tarvitaan asiantuntijoita.

Asiantuntijalausunnot surmia selittämässä

Juttuihin suoranaisesti liittyvien asiantuntijoiden mukaan ottaminen on olennaisesti osa sitä strategiaa, jolla kylmäverisen toiminnan ja tavallisuuden välistä ristiriitaa yritetään selittää. Asiantuntijat kertovat, miksi Meistä tuli Muita⁶.

Heinojen surmaa selittämässä on kolme asiantuntijaa, lastenpsykiatri Fredrik Almqvist sekä Helsingin väkivaltarikosyksikön johtaja rikosylikomisario Kari Tolvanen ja keskusrikospoliisin rikoskomisario Ari Soronen. Almqvistin haastattelu alkaa siitä mihin edelliset jutut jäivät, otsikko kuuluu "Hyvät vanhemmat eivät aina suojaa". Juttu alkaa kysymyksellä "mikä saa hyvien perheiden lapset syyllistymään järjettömään ja suunnitelmalliseen veritekkoon?". Mielenkiintoinen "ns." etuliite puuttuu nyt. Toimittaja vaikuttaa vakuuttuneen poikien perheiden hyvyydestä. Hän muistuttaa lisäksi, että alaikäiset rikoksenteekijät ovat yleensä *moniongelmaisesta perheestä*. Tämä on ensimmäinen kohta koko juttusarjassa kun todelliset Muut astuvat näyttämölle. Hyvän perheen vastakohta onkin toden totta moniongelmainen perhe. Moniongelmaisten perheiden lasten tekemä surma IS:n mukaan olisi yllättävä, koska alaikäiset rikoksenteekijöiden perhetausta on yleensä moniongelmainen.⁷ Vastakohtapari on asetettu ja jännite niiden välille ladattu. Hyvää perhettä on järkytetty sillä, että muutaman sellaisen jäsen on liukunut kauas hyvästä, tappajaksi.

Almqvist kertoo, ettei edes riittävän hyvä vanhemmuus aina riitä suojaamaan lapsia ympäristön vaaroilta. Almqvistin mukaan näitä ovat kaverit, väkivaltaviihde, päihteet, sekä nykykulttuuri, joka nostaa tarvetta saada voimakkaampia elämyksiä. Vaaran agenteina toimivat elämysten antajat selittävät, miten hyvän perheen poika voi kulkea hätkähdyttävän lyhyen tien kohti Muita. Ei puhettaakaan siitä, että hyvä perhe olisi itsessään kyseenalainen kategoria. Tai siitä, että hyvässäkin perheessä voi käydä kuten näissä espoolaisperheissä kävi, ilman ulkoisia vaikuttimia. Ne sotivat sitä koherenttia maailmankuvaa vastaan, jossa on selvästi Meitä ja Muita. Ne kiistävät, että näiden ryhmien välillä voi olla harmaata välimaastoa. Väkivaltaviihde laukaisee normaalista poikkeavan käytöksen ja hypy Meistä Muihin pääsee lähtökuoppaansa.

Viittasin yllä Mary Douglasin ajatukseen siitä, että yritämme lakaista tällaiset epäsovinnat asiat, kuten hiekan makuuhuoneesta pois. Näyttäisi siltä, että syntipukin roolin saavalla väkivaltaviihteellä on tässä artikkelissa juuri siivoajan rooli. Almqvist muistuttaa, että "teon suunnitelmallisuus on yllättävää ja kummallista. Toisaalta samanlaisia näkee viikoittain televisiossa". Ristiriita kd:n ja yd:n välillä on sovitettu, ei olekaan yllättävää, että pojat toimivat kylmäverisesti, sillä he ovat katsoneet televisiota, josta näitä malleja saa. Myös KRP:n Soronen toteaa väkivaltavideoiden olevan vaaratekijä. Kolmas asiantuntija, rikosylikomisario Kari Tolvanen ei olekaan yllätynyt. Hänen mukaansa nuorten tekemät surmat ovat jo pitkään olleet raastumiskehityksessä ja niissä näkyvät "väkivaltavideoista opitut mallit". Tolvasen mukaan ne eivät toki aiheuta väkivaltaa, mutta herkässä iässä oleville ne antavat käyttäytymismalleja. Tolvanen siis lisää vielä yhden syntipukin Almqvistin listaan; myös ikä on riskitekijä.

Mitä surmat tekivät Meille?

Ennen johtopäätöstä kertaan vielä juttukokonaisuuden diskurssit ja niiden suhteet toisiinsa. *Kylmäverisyysdiskurssi* on faktuaalinen diskurssi. Se kertoo tavasta, jolla surma tehtiin. Sen tehtävä tekstissä on summata yhteen tietyt surmien ominaisuudet, eli huolellinen suunnittelu sekä toteutus ja toisaalta poikien myöhempi käyttäytyminen. *Yllätysdiskurssi* on emotionaalinen diskurssi. Sen tehtävä on kertoa, miltä muista ihmisistä surma tuntuu, se kertoo mitä surmista ajatellaan. Lisäksi olen käsitellyt juttujen läpi kulkevaa jakoa *Meihin ja Muihin*. Vastakkainasettelulla ei ole kuvailevaa tehtävää. Se ei kerro sen enempää surmateosta kuin reaktioista siihen. Sen sijaan vastakkainasettelu on positioiva. Se asettaa lukijan, kirjoittajat, haastatellut ja surman tekijät omiin positioihinsa suhteessa Meihin tai Muihin.

Miten tämä järjestelmä toimii kokonaisuutena? Kd ja Yd toimivat suhteessa Meidän ja Muiden vastakkainasetteluun, yhtäältä asettaen sen maailman kyseenalaiseksi, toisaalta vahvistaen sitä. Kd kyseenalaistaa Meidän yhtenäisyyden, yd puolestaan eheyttää Meitä. Näiden kahden diskurssin törmäyslinjalla käydään kamppailu Meidän olemassaolon oikeutuksesta.

John Fiskin mukaan tabloidilehtien kärjistävä, liioitteleva ja normit kyseenalaistava karnevalistinen journalismi ei pyydä lukijoitaan uskomaan uutisiin. Tabloidien äänensävy on pikemminkin skeptinen nauru, joka tarjoilee lukijalle mielihyvää epäuskottavuutensa kautta. Tabloidilehden juttu viestittää lukijalle, ettei sitä tarvitse uskoa. Lukija saa näin tekstistä yliotteen ja voi asettua sen yläpuolelle. Samalla lukija saa oivalluksestaan mielihyvää. Lukijalle tarjotaan siis jonkinlaista onnistumisen elämystä, jonka pohjalla on lukijan nautinnollinen käsitys siitä, että lopulta hän itse päättää uskoako tarinaan vai ei. Hän saa huomata olevansa älykkäämpi kuin kertomuksen todenperäisyyteen sen allekirjoittajana sitoutuva toimittaja. Fiske väittääkin tabloidien edustavan sellaista populaarikulttuuria, jossa on kyse kansan semioottisesta vastarinnasta eliittejä vastaan. Vastarinta perustuu merkityksenannon kyseenalaistamiseen. Toisin sanottuna kansa tekee tabloidilehtien artikkeleilla mitä se lystää. (Fiske 1992, 48–54)

Fiskin kuvaaman tabloidilehden toimintatavan lähtökohdakseen ottavan tulokinnan mahdollisuutta on pohdittu jo edellä. Yllä argumentoin, ettei IS:n Heinojen surma -kirjoittelusta ole perusteltua väittää, että siinä ivattaisiin keskivertoväkeä paremmin toimeentulevaa espoolaista eliittiä. Pojat tuodaan lukijan eteen lähinnä tavallisina nuorina ja heidän perheensä sellaisina, joihin voi samastua. Fiskeä kritisoivan Elisabeth S. Birdin (2000) mukaan tabloidilehden perus-

asetelma ei ole niinkään vastarinta sinänsä vaan yritys saada lukija kysymään, että jos tämä tapahtuisi minulle tai jollekin jonka tunnen. Lukijan näkökulmasta parhaita juttuja ovatkin ne jutut, jotka jättävät tilaa pohdinnoille ja väittelyille. (Bird 2000, 215–219) Heinojen surma -jutut ovat juuri tällaisia juttuja. Tavallisuutta korostamalla ne houkuttelevat pohtimaan omaa ja naapurien perheitä ja kysymään, voisiko näin käydä minun lähipiirissäni.

Jos paremmin brittiläiseen luokkayhteiskunnaksi tiedostettuun yhteiskuntaan sopiva eliitti-kansa-erottelu jätetään Fisksen väitteestä ei vastarinnasta ammentava tulkintakaan ole poissuljettu. IS:n kirjoittelu nouseekin kyseenalaistamaan jakoa Meihin ja Muihin. Hyvien perheiden poikien luisuminen kylmäverisen surmateon kautta kohti Muita tekee kategorioiden rajapinnasta epäselvemmän. Mustan ja valkoisen välisen on täynnä merkitystä olevia harmaan sävyjä, jotka ovat osaltaan kyseenalaistamassa jakoa hyviin ja pahoihin. Nimenomaan kylmäverisyysdiskurssin faktuaalisessa tapauskuvauksessa hyvä perhe merkityksellistyy kriisipesäkkeenä. Me-ryhmä on vaarassa, jonka aiheuttaja tulee oudosta suunnasta. Vaara ei tule löystyneestä aviomoraalista tai elämysten tavoittelusta vaan ryhmän sisältä. Hyvän perheen vaarantaa sen oma jälkikasvu, joka saamaat hoivasta ja huolenpidosta huolimatta murhaa.

Tätä kyseenalaistumista vastaan nousee yllätysdiskurssi. Surmia luonnehditaan käsittämättömiksi ja uskomattomiksi. Yd kiistää Meidän kriisin väistämällä surmien Me-ajattelua nakertavan luonteen. Yd ei suostu myöntämään, että tällaiset kriisit voisivat toistua. Yd langettaa surmille poikkeuksen luonteen ja vaikiinnuttaa Meidän paikkaa yhteiskunnan hyvinä kaivamalla maan kd:n alta. Yllätysdiskurssi antaa lähtölaukauksen myös selitysten etsimiselle luomalla kiinnostuksen surman syytä kohtaan ja toisaalta se säilyttää syyn ulkoisten tekijöiden niskoille. Vaara tuleekin väkivaltavideoista ja -peleistä. Selittelyt löytävät surmille lääkkeen; se on väkivaltaisista toimintamalleja antavan viihteen rajoittaminen. Ja jos ongelma on lääkittävisissä, siitä ei ole ravisuttamaan Meidän käsitystämme itsestämme. Vastakkainasettelu Meidän ja Muiden välillä mahdollistaa lopulta sekä ongelman (kriisi hyvässä perheessä) paikantamisen että sen lääkkeen (väkivaltaviihteen kieltäminen lapsilta). Tällä tavalla myös surmaajapojista tulee uhreja, kun väkivaltaviihde on tehnyt heistä potentiaalisia surmaajia.

Tässä katsauksessa ei ole tarkoitus puuttua perhetaustan ja rikollisen käyttäytymisen todelliseen suhteeseen. On kuitenkin hyvä todeta, että mm. oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän kyselytutkimuksen perusteella näyttää siltä, että sosiaalisten ongelmien kasautuminen perheeseen todellakin lisää riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tässä mielessä IS:n viittaus surmaajille tyypilliseen moniongelmaiseen perhetaustaan on oikeutettu. Seikan esiin nostaminen on omiaan alleviivaamaan Heinojen surman poikkeuksellista luonnetta. Lukijan kannalta poikkeuksellisuus on huojentavaa. Omien lapsien päätymistä väkivallan polulle ei ehkä sittenkään ole tarpeen pelätä, koska surmaajanuoret tulevat yleensä Muiden perheistä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustulos on itsessään omiaan uusintamaan sitä maailmankuvaa, jossa yhteiskunnan hyvillä menee hyvin ja tulee aina menemään.

Kuvio toistuu Heinojen surma -kirjoittelussa, jossa lähdetään liikkeelle siitä oletuksesta että hyvä, turvallinen kasvuympäristö takaa tien menestykseen ja päädytään siihen, että väkivaltaviihteen kaltaiset ulkoiset tekijät voivat aiheuttaa vahinkojen sattumista myös Meidän riveissämme. Huomionarvoisinta oletuksessa on se, että samalla kun se liputtaa turvallisten kasvuolosuhteiden puolesta, se sulkee silmänsä moniongelmaisten perheiden heterogeenisyydeltä. Muiden stereotypisoinnista ja yksinkertaistamisesta unohdetaan, ettei mikään perhetausta automaattisesti tee kenestäkään yhtään mitään, ei johtajaa eikä tappajaa. Kritii-

kittömästi kirjoitettuna oletus moniongelmaisen perhetaustan yhteydestä väkivaltaisen käyttäytymiseen uusintaa Meidän ja Muiden välistä jakoa tekemällä Heinojen surmasta täydellisen poikkeuksen.

Poikkeuksellistaminen on toinen niistä strategioista, joilla hyvien perheiden poikien kylmäverisen toiminnan ja perhetaustan välistä ristiriitaa yritetään ratkoa. Neljä poikaa neljästä perheestä ei riitä kriittiseksi massaksi kriisille erityisesti kun pojista puhutaan koko ajan yksikkönä, joka toimi yhdessä.⁸ Strategian ominaista toiminta-aluetta on poikien puolesta muutenkin puhuva yllätysdiskurssi, joka korostaa surmaajien perhetaustan hämmentävää erinomaisuutta.

Toista ristiriitaa lieventävää strategiaa, syntipukkistrategiaa, on käsitelty edellä asiantuntijalausuntojen yhteydessä. Tämä strategia vierittää synnyn poikien harteilta väkivaltaviihteesen ja sen antamiin malleihin. Väkivaltaviihde on rauhoittava syntipukki, koska sitä vastaan on mahdollista taistella. Kuten IS:n haastattelemat asiantuntijat sanovat, väkivaltaviihteen käyttöä voidaan rajoittaa tai ainakin valvoa.

Molemmat strategiat ovat tietoisien konservatiivisia. Väkivaltaviihdettä vastaan ja toisaalta perheiden yhteisen ajan puolesta on puhuttu pitkään. Ilta-Sanomat olisi voinut hakea asiantuntijoiltaan kummankin suuntaisia lausuntoja, mutta lopulta keskusteluun nousee vain väkivaltaviihde. Yksinkertainen syy tähän voi olla niin toimittajien kuin asiantuntijoidenkin haluttomuus pohtia perheen roolia Heinojen surman yhteydessä, koska lausunnoista tulisi helposti espoolaispoikien perheitä syyllistäviä. Anonyymien väkivaltaviihteen suomiminen ei loukkaa ketään. Vanhempien syyllistämistä ei kuitenkaan vältetä silloin, kun surmaajat tulevat ”moniongelmaisista” perheistä. Jopa kirjoitettaessa hyvien perheiden poikien tekemisestä surmasta voidaan ottaa annettuna moniongelmaisen perhetaustan ja väkivaltaisen käyttäytymisen riski. Vaikka tästä yhdistelmästä olisikin tutkimustietoa saatavilla, olisi varakkaaksi ja harrastavaksi määrittävään hyvän perheen mahdollisia ongelmia voitu silti pohtia.

Poikkeuksellistaminen ja syntipukkistrategia ovat IS:n 30.8.2001 juttukokonaisuudessa ne keinot, jotka häivyttävät ristiriitaa hyvän perheen ja sen tappavan jälkikasvun välillä. Ristiriidan ratkomisen korjaa pois ne säröt, jotka Heinojen surma aiheutti hyvien perheiden eetoksessa. Vastaavasti jako Meihin ja Muihin säilyttää uskottavuutensa, kun Heinojen surman Me ja Muut -vastakkainasettelun kyseenalaistava potentiaali riisutaan voimastaan.

Viitteet

- 1 Stuart Hall selvittää tätä jaottelua havainnollisesti artikkelissaan ”Me ja muut” (Hall 1999), jossa hän käsittelee lännen ja idän, niiden kansojen ja yhteiskuntien eroavaisuuden myyttiä länsimaisissa yhteiskunnissa tarkistellen tapaa, jolla Itää länsimaisissa kulttuureissa on representoitu. Itärepresentaatioissa Idästä on Hallin mukaan konstruoitu lännen Toinen, jonka kautta länsi rakentaa omaa identiteettiään. Päättelyketju etenee seuraavasti: itä on barbaarinen ja kehittymätön; länsi sen vastakohta, joten täytyy olla niin, että länsi on kehittynyt ja sivistynyt. (Hall 1999, 82–83, ks. myös Fiske 1989, 4)
- 2 Jatkoissa kirjoitan me/muut isolla alkukirjaimella silloin kuin tarkoitan merkityksenannollista kategoriaa. Viitatessani ihmisryhmiin me/muut on kirjoitettu pienellä.
- 3 Suuri osa suomalaisesta nuorisotutkimuksesta on keskittynyt nuorten sosiaalisiin ongelmiin. Vesa Puurosen teos *Johdatus nuorisotutkimukseen* (2000) ja sen luku suomalaisen nuorisotutkimuksen kehityksestä 1950-luvulta näihin päiviin asti havainnollistaa tämän hyvin. Tutkijoiden kiinnostuksen kohteena ovat olleet nuorten alkoholinkäyttö, rikollisuus ja sopeutumisvaikeudet (Puuronen 2000, 165–218).

- 4 Poika-nimitystä voidaan käyttää myös sen taloudellisuuden vuoksi, sillä kiinniotettujen nimeäminen nuoriksi edellyttäisi sukupuolen määrittelyä erikseen. Mahdollinen nimiavalinta olisi ollut myös nuorukainen, joka iän lisäksi viittaa sukupuoleen.
- 5 Nämä teemat nousivat esiin vasta oikeudenkäynnissä ja sitä koskevassa uutisoinnissa.
- 6 Asiantuntijoilla lienee kuitenkin toisenlainenkin, toimitustekninen rooli. Heidän haastatteluiltaan saadaan palstat täyteen siinä vaiheessa, kun uutinen on kerrottu, mutta vielä on aukeama lukupaketista täyttämättä. Kolmas rooli liittyy iltapäivälehdien tehtävään. Ilta-Sanomien kilpailijan Iltalehden entinen päätoimittaja Pekka Karhuvaara totesi iltapäivälehdistä, että ne ovat mukana puheenaihebisneksessä. Niiden tehtävä on antaa aiheita ja virikkeitä esimerkiksi työpaikkojen kahvihuoneiden keskusteluihin. Tällaisia virikkeitä ovat myös asiasta tavallisista kansalaista enemmän tietävien asiantuntijoiden näkemykset. Tämän katsauksen kannalta olennainen on kuitenkin ensin mainittu strateginen rooli.
- 7 Varhaisemmassa suomalaisessa nuorisotutkimuksessa asosiaalisen käyttäytymisen ja perhetaustan välille on tyypillisesti luotu yhteys. (ks. Puuronen 2000, 165-201)
- 8 Vasta Heinojen surma -oikeudenkäyntiä selostaneissa artikkeleissa tuli ilmi työnjako, joka pojilla oli varusteiden hankinnassa, surmaamisessa ja ruumiiden kätkemisessä.

Lähteet

- Bauman, Zygmunt (1997)
Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.
- Bird, Elisabeth S. (2000)
Audience Demands a Murderous Market. Teoksessa Sparks, Colin & John Tullock (eds.) *Tabloid Tales*. USA: Rowman & Littlefield.
- Eco, Umberto (1994)
Sei passeggiate nei boschi narrativi. Italia: Bompiani.
- Fairclough, Norman (1997)
Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- Fiske, John (1989)
Understanding Popular Culture. Boston: Unwin Hyman.
- Douglas Mary (1984)
Implicit Meanings. London: Routledge & Kegan Paul.
- Hall, Stuart (1991)
Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart, Chas Critcher, Tony Jefferson, John Clarke & Brian Roberts (1987)
Policing the Crisis. London: Macmillan.
- Jayyusi, Lena (1984)
Categorization and the Moral Order. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Jokinen, Arja (1999)
Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysi* liikkeessä. Tampere: Vastapaino.
- Lévi-Strauss, Claude (1964)
Le Cru et le Cuit. Ranska: Librairie Plon.
- Nikunen, Minna (2001)
Raakoja surmia ja kadonneita tekijöitä. *Tiedotustutkimus* 24:3, 32–47.
- Puuronen, Vesa (2000)
Johdatus nuorisotutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Sacco, Vincent F. (1995)
Media Constructions of Crime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 539, 141–154.
- Tuchman, Gaye. (1972)
Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology*, 77:4, 660–679.
- Welch, Michael, Melissa Fenwick & Meredith Roberts (1997)
Primary Definitions on Crime and Moral Panic, *Journal of Research in Crime and Delinquency* 34:4, 447–474.